

als van de drinkpartij. Beide zijn wel onafscheidbaar van elke Vlaamsche feestenreeks. Toch dient, als een verheuglijk teeken des tijds, de heidronk vermeld te worden van den voorzitter der rechtbank van eersten aanleg, welke een hartelijke verklaring van Vlaamschgezindheid en verkleefdheid aan de Conferentie aflegde. Onze hulde zij daarom den achtbaren heer Van Cutsem, een echten sinjoor, zoo hij zich betitelde.

Reeds vroeger in de week — ik ging het vergeten — had de Conferentie eene galavertooning op den Vlaamschen Stadschouwburg aan hare leden en genoodigden aangeboden.

Dit overzicht laat oordeelen hoe mild en prachtig de Conferentie het heeft aan boord gelegd, en, het zij ter beider eere gezegd, hierin werd zij dapper gesteund door de quasi-algemeenheid der Antwerpsche Balie.

* *

Vlaamsch Pleitgenootschap der Brusselsche Balie

De plechtige openingszitting heeft plaats op 17 November 1900, te 2 uren nanoen, in het Paleis van Justitie (1^e Kamer van het Hof van Beroep). Als spreker treedt op Mr. PAUL VANDER EYCKEN met het volgende onderwerp: *Schadeloosstelling aan de onnoozel vervolgden of veroordeelden.*

* *

Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden

Na de zitting van het *Vlaamsch Pleitgenootschap der Brusselsche Balie*, op 17 November 1900, vergadert het bestuur van den *Bond der Vlaamsche Rechtsgeleerden*. De leden daarvan zijn op het feestmaal (*Hôtel de la Poste*, 6 ure, 5 fr. per hoofd) van het *Vlaamsch Pleitgenootschap* uitgenoodigd.

SCHADELOOSSTELLING

AAN DE

onschuldig vervolgd en veroordeelden (1)

Weinige feiten zijn van aard om op het publiek een zoo diepen indruk te maken als een onrechtvaardige veroordeeling; hetzelfde gevoel doet zich voor, alhoewel natuurlijk in mindere mate, wanneer het vervolgingen geldt, die later blijken niet gegrond te zijn.

Dat spruit hieruit voort dat, zooals La Bruyère zegt, « un innocent poursuivi est l'affaire de tous les honnêtes gens ». Iedereen gevoelt zich bedreigd. Er is geen veiligheid meer, indien het gerecht zelf misgrepen begaat.

Daarom heeft men te allen tijde ingezien dat dergelijke ongelukkige voorvallen moesten hersteld worden.

Aan dit gevoel werd lucht gegeven in menig schrift van staatsgeleerden en in menig wetsontwerp, sedert eene eeuw bij de verschillende parlementen ingediend; doch, er dient erkend te worden, dat een beperkt aantal Wetgevende Kamers het beginsel aangenomen hebben, en de meeste onder haar hebben onvolledig werk verricht.

De oudste tekst, waarin dit vraagpunt vermeld wordt, is artikel 46 van het Strafwetboek, in 1786 door hertog Leopold van Toskane uitgegeven.

In Frankrijk, onder het oude stelsel, bestond er geen tekst; wanneer een wraakroepende misgreep ontdekt werd, verleende men, door een bijzonder besluit, eene schadeloosstelling aan het slachtoffer of aan zijne familie.

In 1765 stond Lodewijk XV aan de bloedverwanten van Calas, die ter dood veroordeeld werd, eene som van 36,000 fr. toe.

Het stelsel van vergoeding, krachtens afzonderlijke besluiten, heeft zich altijd opgedrongen in de streken waar, over dit punt, geene wetgeving bestaat.

Zoo heeft, in België, de wet van 21 Mei 1859 aan Geens en aan Bonne, vader en zoon, die ter dood veroordeeld werden, maar wier straf in eeuwigdurende dwangarbeid veranderd werd, eene lijfrente van 600 frank verleend.

Koning Lodewijk XVI, in de verordening van 1^{er} Mei 1788 die

(1) Voorgedragen in *Het Vlaamsch Pleitgenootschap der Brusselsche Balie* bij de plechtige openingszitting, den 17 November 1900.

de pijniging afschaffen, maakte bekend dat hij zich met het regelen van die zaak onledig hield.

Toen de omwenteling uitbrak, vroegen menige « cahiers » van de drie Staten die hervorming. Toch werd deze door de Constituanten verworpen ter oorzaak van de menigvuldige bezwaren van practischen aard die men er tegen aanvoerde.

Jules Favre eischte ze nog onder het Tweede Keizerrijk, doch zonder goed gevolg.

De eenige stap, die in Frankrijk voortgedaan werd, spruit voort uit de wet van 8ⁿ Juni 1895 die Titel III, Kapittel III, van het Wetboek van Strafvordering, over de Herziening, wijzigt, en die het verleen van eene vergoeding in geval van onrechtvaardige veroordeeling, door een herzieningsvonnis vastgesteld, aanneemt.

Italië en Holland hebben onlangs hun Strafwetboek herzien zonder er de minste regeling nopens dit punt in neër te schrijven.

De landen, waar de hervorming aangenomen is, overigens in zeer verschillende mate, zijn: Zweden, Noorwegen, Denemarken, Mexico, de Zwitsersche kantons van Waadland, Freiburg, Neuchâtel, Bern, Bazel-stad, Geneve, Aargau, Portugal, Oostenrijk.

In België werd menige wensch ten voordeele van die hervorming uitgedrukt, onder andere, in de Kamers door den heer De Decker in 1851, Nothomb in 1862, Victor Jacobs in 1864, De Moerman d'Harlebeke en Defuisseaux in 1872, Jottrand en Le Hardy de Beaulieu in 1873, Robert in 1884, Begerem en Nothomb in 1890.

Het *Verbond der Advocaten* heeft insgelijks, in zitting van 19ⁿ April 1890, zijn woord ten voordeele van de hervorming gezegd, ten minste wat de voorloopige hechtenis betreft.

De Belgische Kamers hebben den 18ⁿ Juni 1894 eene wet op de Herziening gestemd, die de oude artikels 443 tot 447 van het Wetboek van Strafvordering vervangt en waar gezorgd wordt voor eene schadeloosstelling in geval van wijziging eener veroordeeling. Laten wij hopen dat het de kiem van een vollediger hervorming is.

Wat tot nogtoe de grootste hinderpaal is geweest, is zeker wel het kiesche van het vraagstuk en de ernstige voorbereidende studie die het noodzakelijk eischt.

Die kwestie is met betreunswaardig gemak vatbaar voor redekunstige ontwikkelingen en levert een thema op, waarin de roerende en edelmoedige toon wonderbaar werkzaam kan zijn. Ook hebben de parlementsleden, die de aandacht op die kwestie vestigden, niet anders gedaan dan in algemeene bewoordingen wenschen uitgedrukt. Enkel Mr Robert heeft een zeer kort wetsontwerp voorgesteld, dat slechts op de voorloopige hechtenis betrekking heeft en geenszins den stempel van een diep overwogen werk draagt.

Dat is nochtans onontbeerlijk, wil men dat de uitslag de onderneming bekreone; vele voorwaarden zijn inderdaad vereischt, opdat zulke wet goede vruchte afwerpe; zij mag noch door overdrijving, noch door leemten ontscerd zijn.

Het schijnt ons niet zonder belang, vermits zulke wet in ons land ontbreekt en andere landen hier den voorrang boven ons hebben, in hun wetgevingen de grondbeginselen op te zoeken, die wij ons kunnen te nutte maken, en ze nauwkeurig te onderzoeken.

* * *

Houden wij ons eerst bezig met de rechtvaardigheid van de hervorming, en vragen wij ons af of het verleen van de vergoeding eene gunst van de Regeering, ofwel voor den burger een waarlijk recht hoeft uit te maken.

Het stelsel, dat in de meerderheid der Staten van kracht geweest is, beschouwt de schadeloosstelling als eene gunst. De Staat komt de slachtoffers van eene rechterlijke dwaling ter hulp, gelijk hij de slachtoffers van eene overstroming of van eene aardbeving ter hulp komt.

De beteekenis van de hervorming, die wij verdedigen, ligt dus hierin, dat aan den eisch van schadeloosstelling het karakter van een recht zou gegeven worden.

Al de voorstanders van de hervorming hebben getracht ze door gerechtelijke bewijsredenen te ondersteunen.

Gedurende het tijdperk dat de gedachte van een maatschappelijk verdrag in vollen bloei was, werd natuurlijk dat begrip ingeroepen.

Men zeide dat de menschen, bij het stichten van de maatschappij,

van hunne vrijheid ten voordeele van den Staat niet in die mate hadden kunnen afzien, dat zij geene vergoeding zouden mogen verkrijgen in geval van onbillijke gevangenhouding.

Is het noodig aan te merken, dat het begrip van een maatschappelijk contract even goed kan dienen aan de bestrijders van de vergoeding, vermits iederen, volgens zijne meening, heden kan beweren dat dit of geen beding in dat aanvankelijk verdrag moest of niet moest begrepen zijn ?

Eene andere theorie, die heden nog niet van gezag ontbloot is, vindt den grondslag van het recht in artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

De Staat, zegt men, is verantwoordelijk voor de misslagen die hij begaat in de uitoefening van zijne macht om het gerecht te besturen.

De vermetele aanklager, die ongegronde vervolgingen instelt, is aan schadeloosstelling onderworpen.

Hoe zou de Staat er aan ontsnappen, wanneer hij zelf vervolgt? Zal de betichte schade moeten lijden, omdat de vervolging, welke in vroegere tijden door de burgers uitgeoefend was, heden een openbaar ambt is geworden ? Moest die stelling ontvankelijk zijn, dan ware het overbodig, een nieuw beginsel in de wetgeving in te voeren ; artikel 1382 ware voldoende.

Volgens een artikel van de « Belgique Judiciaire », 1892, blz. 511, zou de rechtbank van Oudenaarde die stelling aangenomen hebben en ten laste van den Staat 10.000 fr. schadeloosstelling aan het slachtoffer van eene rechterlijke dwaling verleend hebben.

Het schijnt mij moeilijk, zich een stelsel in te beelden, dat meer in strijd is met alle beginselen.

Artikel 1382 van het B. W. betreft enkel het *burgerlijk* recht. Welnu, de betrekkingen van den burger met den Staat aangaande het beheer van de Justitie zijn bij uitstek van politieke aard.

Slechts wanneer een recht aangetast is, kan er sprake zijn van eene fout; in politiek opzicht bestaan er geen verworvene rechten.

De individu bezit slechts tegenover den Staat de rechten, die deze hem toekent. Het is dus onmogelijk, het recht tot vergoeding op de fout te steunen, vermits de fout enkel kan voortspruiten uit de verklaring van den Staat, dat een onschuldige persoon het recht heeft om met vrede te worden gelaten.

Zelfs de vurigste voorstanders van de hervorming zouden zoo-

veel niet durven verlangen. Het is een plicht van den Staat het gerecht te handhaven ; hij moet dus alles doen wat daartoe noodzakelijk is, en bij het volbrengen van die taak zal hij onvermijdelijk dwalingen begaan.

De onderzoeksrechter moet snel te werk gaan. Indien hij draait, zullen de sporen van het misdrijf verdwijnen, de schuldige zal kunnen vluchten. De magistratuur is bijgevolg door de feiten zelf verplicht op vermoedens te steunen en het kan niet anders of hij zal van tijd tot tijd op een dwaalspoor geraken. Alles wat wij kunnen vragen is : vergoeding voor de dwaling.

Uit een minder theoretisch oogpunt is het nog gemakkelijker aan te tonen dat de fout niet als de grondslag van het recht tot vergoeding mag ingeroepen worden.

Inderdaad, daar de vervolgingen op uitwendige teekens gegrond zijn, zou er alleen eene fout bestaan in geval van verkeerde uitlegging dezer teekens. Men kan, bij voorbeeld, aan de maatschappij geen verwijt toesturen wegens eene vervolging, die na verschillende, wel overeenstemmende, valse getuigenissen wordt ingespannen. Indien men slechts in geval van fout de schadeloosstelling verleende, zou men in dergelijk geval niets mogen geven.

Nochtans is de oorzaak van de dwaling geheel en al onverschillig voor het slachtoffer : de schade, die het slachtoffer lijdt, is dezelfde, al is zij, al dan niet, het gevolg van eene verkeerde uitlegging.

* * *

Een ander stelsel, dat veel meer waarheid bevat, beweert dat, wanneer eene schade tot nut van het algemeen wordt veroorzaakt, de schadeloosstelling logisch door het algemeen moet worden gedeekt.

Het is inderdaad een grondbeginsel van het recht, dat degene, die de voordeelen van eenen toestand geniet, er ook de zwaarigheden moet van dragen.

Doch, die uitlegging leert ons niet waarom de schade, door het slachtoffer geleden, wettelijk als een nadeel mag aanzien worden.

Dit is nochtans het nieuw begrip, dat de hervorming juist tot doel heeft vast te stellen, en dat door de voorstanders van het « statu quo » miskend is.

Onder die laatste rechtsgeleerden zal ik vermelden den heer

WORMS, briefwisselend lid van het Instituut, schrijver van eene verhandeling over « De Staat tegenover de rechterlijke dwalingen », en den heer DUMON, volksvertegenwoordiger, schrijver van een verslag over het ontwerp tot herziening van het Strafwetboek, in Frankrijk in 1832 ingediend.

Volgens die schrijvers kan de Staat, bij het handhaven van de rechtsmacht, welke eene politieke macht is, niet verantwoordelijk worden verklaard. De openbare veiligheid eischt dat het gerecht bestuurd weze.

Indien het iemand trefte, moet de getroffene zich als het slachtoffer van een toevallig onheil beschouwen. Daar men zich het uitoefenen van het gerecht niet kan voorstellen zonder dat dwalingen begaan worden, moet men ze aanzien als eene eventualiteit, die iedereen bedreigt; het is eene opoffering tot welke wij allen kunnen genoopt worden, maar die opoffering, hoe betreuenswaardig ook, is eigenlijk niets anders dan het bewijs dat het slachtoffer zelf, in de overgrootte meerderheid der gevallen, door de maatschappelijke macht beschermd is.

Die stelling is voorzekeer in theorie verdedigbaar. Het is de gewone stelling van de voorstanders van de almacht van den Staat.

Dagene, die ze aannemen, zijn er toe gedreven door eene bijzondere richting van den geest; hunne opvatting kan eene autoritaire geheeten worden, terwijl die hunner tegenstrevers meer liberaal is.

* * *

Alles wel overwogen, houd ik mij voor overtuigd, dat men enkel in die vrijzinnige strekking van den geest den grondslag van de hervorming moet zoeken.

Aan eene wijziging in de gedachten moet men de noodzakelijkheid van de hervorming wijten.

In deze zaak telde het recht van den enkelen burger tot nogtoe weinig tegenover dat van den Staat.

Doch de waarde van de persoonlijke vrijheid werd meer en meer geschat; heden neemt men niet meer aan, dat het slachtoffer eene voldoende vergoeding voor de dwalingen van het gerecht vindt in het bestaan zelf van het gerechtsbestuur.

Dank het wassend solidariteitsgevoel, beschouwt zich de Staat als verplicht, de personen te verfoeden, welke hij uit noodzakelijkheid in hunne vrijheid of in hun vermogen trefte. Het recht bestaat

voor het algemeen belang en voortaan moet iedereen medewerken om de wonden te genezen, die de verwezenlijking er van veroorzaakt.

Zoo heeft de wet regels vastgesteld betreffende de vergoeding toegeven aan dengene, wiens goed door den Staat onteigend wordt; zoo ook betreffende de schadeloosstelling verleend aan den eigenaar van een huisdier, dat door eene besmettelijke ziekte is aangetast en om die reden wordt afgemaakt.

Eene onlangs aangenomen wet verleent eene vergoeding aan den onbemiddelden loteling en aan zijne ouders. Zij heeft aan dezelfde gevoelens haar ontstaan te danken. Het bleek eene onrechtvaardigheid, den militairen dienst op enkelen te laten drukken, vermits hij tot nut van het algemeen is ingericht.

Die wet is belangrijk, omdat zij klaar voor oogen stelt hoe ver schilling de opvattingen zijn aangaande de verhouding waarin de Staat tot den enkelen burger staat.

Ware de dienstplicht algemeen, voorzekeer zou die instelling met moeite kunnen blijven leven, ofschoon de soldaten niettemin van hunne vrijheid tijdelijk zouden beroofd zijn.

Verdween de ongelijke behandeling van de burgers, dan zou het bestaan van eene schade niet meer erkend worden.

Wat meer is, het valt te betwijfelen of een meer krijgsgesind of zelfs een meer onderdanig volk dan het onze dergelijke instelling had kunnen verwezenlijken. Het voorstel alleen zou er verontwaardiging verwekken, want een volk, dat in zeer hooge mate de verplichtingen van den burger tegenover zijn vaderland besefte, zal altijd den militairen dienst, hoe hard hij ook zij, beschouwen als eenen waarborg voor het bestaan der natie en voor de vrijheid van hare leden, en zal nooit aannemen, dat het lastige van den dienst tegen zulk een voordeel kan opwegen.

De herstelling van de rechterlijke dwalingen is eene nieuwe phase van dezelfde ontwikkeling; zij is de laatste niet, en men mag voorspellen, dat in een min of meer verwijderde toekomst andere hervormingen zullen volgen; zooals, bijvoorbeeld, vergoeding wegens het bestaan van publieke erfdienstbaarheden, aan de eigenaars van goederen in de nabijheid der spoorwegen of rond de versterkingen gelegen.

Doch daar moeten de gevolgen der solidariteit nog niet ophouden. De Staat moet ook nog diegenen vergoeden, die het slachtoffer

van zijne onvolmaakte inrichting of van zijne onbeholpenheid zijn. Hij heeft de taak op zich genomen, in de maatschappij algeheele veiligheid te doen heerschen en, van het oogeblik dat die veiligheid niet volstrekt gewaarborgd is, komt hij aan zijne taak te kort.

Sedert eeuwen werd het recht tot vervolgen en straffen den bijzondere ontnomen om aan de zorgen van het Openbaar Ministerie te worden toevertrouwd. Iedereen gevoelt belang in het betugelen van de daad, die eenen enkele tref.

In burgerlijk opzicht ware hetzelfde wenschelijk.

Wij zijn allen aan het gevaar blootgesteld, slachtoffer van een misdrijf te zijn, omdat er onder ons booswichten bestaan; wij moeten allen meehelpen om de gekrenkten en beschadigden te vergoeden. Het Recht moet beschouwd worden als eene machtige onderlinge verplichte verzekering, bestemd om de deelgenooten tegen de kwalen van het leven te beschermen. Het Recht is dus des te volmaakter dat het getal der gewaarborgde gevaren aanzienlijker is. Aldus hebben wij de plaats van de hervorming, die wij voorstaan, in den algemeen gang der gedachten aangeduid; het was, dunkt ons, de eenige redematige wijze om ze te verdedigen.

Laten wij nu onderzoeken in welke mate het beginsel moet aangenomen worden.

* *

Vergefen wij niet, dat de oorzaak van het recht tot schadeloosstelling in de dwaling ligt. Dus moet de dwaling bewezen worden. Dit is alleen het geval, wanneer het gerechtelijk onderzoek de onschuld van den betichte klaar aantoon. Inderdaad, tot nogtoe bewijst niets dat de maatschappij niet overvloed van gelijk had, toen zij de vervolging instelde, en dat omstandigheden, beter geschikt om de waarheid te doen uitkomen, de schuld van den betichte niet hadden kunnen aan den dag brengen.

Hier voert men tegen de hervorming een voortdurend herhaald bezwaar aan. Zij zal, zegt men, onvermijdelijk voor gevolg hebben, de vrijgesprokenen in twee soorten te verdeelen: in lieden, wier onschuld volkomen bewezen is, en in lieden welke het gerecht, bij gebrek aan afdoende feiten, niet heeft kunnen treffen.

Alleen de eerste zouden recht op eene schadeloosstelling hebben.

Zoo zal het inderdaad geschieden, maar wij meenen dat hierin geen werkelijk bezwaar ligt.

Te Rome, luidde het vonnis van den rechter voor den vrijgesprokene, nu eens « *absolvo* », dan eens « *non liquet* »; onder het oude stelsel zetten de rechtbanken « *hors de cour* » den betichte, dien zij niet voluit wilden vrijspreken, omdat er zware vermoedens op hem rustten. Heden nog in Schotland mag de jury een verdicht « *not proven* » vellen. Bij ons gelukt de betichte, tegen wien men van alle vervolging afziet, er niet altijd in, schadeloosstelling tegen zijnen beschuldiger te verkrijgen.

Dat gebeurt in de gevallen, waar de valscheid der beschuldiging niet kan bewezen worden.

Dit onderscheid vindt men ook dikwijls in de beweegredenen, waarop het vonnis steunt; waarom het alzoo niet aanteekenen in het verordenend gedeelte der uitspraak, opdat degene, tegen wien alle beschuldiging vervalt, het bewijs van zijne onschuld bezitte?

Waarom? zeggen de heeren PRINS en PERGAMENT in hun werk betiteld « *la Réforme de l'Instruction préparatoire en Belgique* ». Waarom? Omdat alle vrijgesprokenen als onschuldig aanzien worden, en men onder hen onmogelijk een onderscheid kan aandigen. Dus moet men aan allen, die verontrust werden, eene vergoeding verleen.

Dit stelsel werd aangenomen in de Strafwetboeken van Bern, Freiburg en Noorwegen. In zijn wetsontwerp, stelde de heer ROBERT ook de verschillende soorten van vrijgesprokenen op gelijken voet.

Wij achten die zienwijze overdreven. Ziehier de dwaling die wij er in ontdekken: het vermoeden van onschuld, waaruit elke vrijgesprokene voordeel trekt, is slechts eene onderstelling of fictie. Zij heeft tot doel te belletten, dat een vrijgesprokene nog verontrust worde, of dat hij wettelijk als een schuldige behandeld worde. Maar wil dat zeggen dat hij moet behandeld worden als een onschuldige, wiens onschuld bewezen is? Dat is het doel van de wettige onderstelling niet, en zij kan natuurlijk niet tot argument strekken in gevallen waarvoor zij niet geschapen werd.

Terwijl de heeren PRINS en PERGAMENT het onderscheid tusschen onschuldig vrijgesprokenen en vrijgesprokenen kortaf, afkeuren, en daaruit afleiden dat men de hervorming tot alle vrijgesprokenen moet uitbreiden, leiden anderen er van af, dat men aan niemand

schadeloosstelling moet verleenen ten einde den toestand van degenen, wier onschuld niet bepaald bewezen is, niet te verergeren. Onze meening is, dat men bij de werkelijkheid moet blijven.

Vermits er wezenlijk betichten zijn, wier onschuld bepaald is, waarom het niet luidop verklaren?

Omdat sommige onschuldigen het onberispelijke van hun gedrag niet kunnen bewijzen, is dat eene reden om andere, die wel in staat zijn het te doen, daardoor te laten lijden? Hun toestand verdient zonder twijfel alle belangstelling, maar, ten slotte, zullen zij zich in den toestand bevinden, waarin heden al de vrijgesprokene verkeeren; zij zullen het vermoeden van onschuld kunnen inroepen. De hervorming mag niet op volmaaktheid aanspraak maken, en het is beter zekere onschuldigen, tegen wie ernstige blijke van schuld bestaan, niet te vergoeden dan schuldigen voor hunne misdaden te beloonen.

Degenen, op wie zware vermoedens rusten, hebben er alle belang bij, eene soort vrijgesprokene te zien bestaan, die niet luidop onschuldig worden verklaard, want de rechters en vooral de gezworenen zullen minder onderhevig zijn aan het gevoel dat hen soms bezielt om, met vergunning van verzachtende omstandigheden, personen te veroordeelen, wier schuld zeer waarschijnlijk is, zonder volkomen bewezen te zijn.

De klaar bewezen onschuld is slechts een der voorwaarden tot het verleenen van de schadeloosstelling.

Daarbij mag, wie ze aanvraagt, zich aan geene fout schuldig gemaakt hebben.

De dwaling alleen van de magistraten geeft hem een recht. Is hij zelf geheel of gedeeltelijk de oorzaak van de dwaling, dan heeft hij op geene of op eene geringe schadeloosstelling recht. Indien zijn gedrag alleen de vervolging veroorzaakt heeft, zal hij op geen recht aanspraak kunnen maken; indien zijn gedrag alleen zonder het bestaan van andere lasten geene vervolging had kunnen verwekken, zal hij op eene gedeeltelijke schadeloosstelling recht hebben. Die beginselen zal men toepassen tot het schatten van de schadeloosstelling aan personen die voor het gerecht of elders bekend hebben, schuldige feiten te hebben bedreven; aan personen die in een onderzoek het stilzwijgen bewaren en, door het feit dat ze vermoedens op hen laten wegen, den waren schuldige middelen tot ontvluchten verschaffen; aan verdachte personen die de vlucht nemen; aan allen die bewijzen of voorwerpen aangaande het

misdrif vernield hebben; aan allen die gewoonlijk met booswichten omgaan en als misdadigers van beroep bekend staan. Wat deze laatsten betreft, hun algemeen gedrag zal hun in de meeste gevallen, uitgenomen natuurlijk in geval van veroordeeling, alle recht ontnemen. Die beschouwing zou zeker aan de zuivere theoretici van de klassieke school niet bevalen; doch Jan zouden zij minder rekening houden met de feiten dan de dief, van wien Ferri spreekt, die dezen eens zei: «Mén heeft mij zonder bewijzen gestraft, omdat men mij in staat acht, een misdaad te plegen, en men heeft wel gedaan; want, gebeurt het dat men mij strafft als ik niets gedaan heb, zoo telt het voor ieder maal dat ik een misdaad pleeg zonder gevangen te worden.» Ware die redeneering op de vervolgingen in plaats van de veroordeeling toegepast, dan zouden wij er geen bezwaar in vinden.

Om reden dat er trots de vrijspreek eene fout bestaat, zal men geene vergoeding schenken aan dengene die vrij verzonden werd bij gevolg van amnestie, verjaring, of omdat het blijkt dat het feit zonder oordeel des onderscheids werd begaan.

Dezelde redeneering schijnt mij voldoende om een vraagstuk op te lossen, dat soms tot bijzonder onderzoek aanleiding gegeven heeft, namelijk bij het behandelen der Fransche wet van 1895 over de Herziening.

Men vraagt zich af of er reden bestaat tot het verleenen van eene schadeloosstelling in geval van vervolging wegens een feit dat door de wet als geen misdrif omschreven is.

Om te weten of de betichte verdient vergoed te worden, heeft men zich eenvoudig af te vragen of zijn gedrag de vervolging kon rechtvaardigen; indien de feiten in het geheel niet overeenstemmen met de hun gegevene benaming, dan is er reden om eene schadeloosstelling te verleenen; hetzelfde geldt voor eene beschuldiging steunende op zekere feiten, die door andere later ontdekte feiten, welke de kwestie een geheel ander uitzicht geven, vernietigt wordt.

Integendeel, indien, de ten laste gelegde feiten, zonder onder de toepassing van de wet te vallen, er nochtans niet ver van afwijken, dan ware het voor de zedeleer hoornend, eene schadeloosstelling te schenken.

Er zijn lieden, die op den boord van het misdrif wonen en wier eenige kunst en bekommernis het is, aan de wet te ontsnappen; worden zij soms bij vergissing vervolgd, zoo is dit slechts

een gevaar dat hunne levenswijze noodzakelijk bedreigt. Men mag niet vergen dat, omdat hunne onzedelijkheid geleerd of voorzichtig genoeg is om niet te ver te gaan, zij eene vergoeding moeten ontvangen, gelijk de door en door eerlijke ongelukkigen, die meest onverdiende beproevingen hebben doorstaan.

* *

In welke gevallen zal men nu de beginselen, die wij zooveen uiteengezet hebben, toepassen?

De dwaling kan door een bevel van buitenvervolginstelling, door de vrijpraak of door herziening van het vonnis vastgesteld worden; in dit laatste geval kan de persoon tot gevang of tot boete of tot beide veroordeeld geweest zijn; in die verschillende gevallen kan men hem voorloopig in hechtenis gehouden, of in vrijheid hebben gelaten.

Er bestaan geen twee wetgevingen, geen twee ontwerpen tot hervorming, die overeenstemmen om de gevallen te bepalen, waarin eene geldelijke vergoeding zal verleend worden.

De oplossing, die iedereen voorstelt, hangt af, zooals wij hooger zeiden, van de belangrijkheid die iedereen hecht aan de rechten van den bijzondere tegenover den Staat.

Dit openbaar zich uitmuntend in de redevoering, die de heer BÉRENGER bij het behandelen van de Fransche wet van 1895 uitsprak: « Nous considérons — zeide hij — qu'il est du devoir de tout citoyen, de tout homme qui profite des avantages de la vie sociale, d'être toujours prêt à répondre aux appels de la justice et à soumettre sa vie à ses investigations, toutes les fois qu'elle le juge nécessaire, et nous estimons que, si ce droit évident d'investigation n'a pas porté atteinte à la liberté, il n'a pas dépassé la limite de ce que tout membre de la société doit souffrir dans l'intérêt commun ».

Hij kwam dus tot het besluit dat de schadeloosstelling slechts voor gevangenhouding diende verleend te worden. Het wetsontwerp, den 13^{en} Februari 1884 in de Belgische Kamers voorgelegd, was in denzelfden geest opgesteld. De Belgische wet van 18^{en} Juni 1894 heeft het recht op schadeloosstelling slechts in geval van herziening van eene veroordeeling erkend. Hetzelfde stelsel is in Frankrijk, in Oostenrijk, in Portugal, te Geneve aangenomen,

Andere wetgevingen zijn milder; doch geen enkele voorziet al de door ons aangeduide gevallen.

Waarom? Wij weten het niet; want in al die gevallen bestaat er eene rechterlijke dwaling. Dikwijls hebben de dagbladen de zaak in handen genomen, dank — waarom het verzwijgen? — de onbescheidenheid van de politic en zelfs somtijds van de met het onderzoek belaste rechters; de naam van den betichte werd aan de openbare nieuwsgierigheid overgeleverd; de vrees van eene veroordeeling, van de schande heeft hem weken lang gekneeld; dat verdient herstelling in alle gevallen.

* *

Welke overheid zal gelast worden, de schadeloosstelling te verleenen?

Uit een zuiver theoretisch oogpunt zou de Regeering die taak op zich moeten nemen, want de vergoeding heeft, zooals wij het gezegd hebben, een politiek karakter.

Dit stelsel werd door de Zweedsche wet aangenomen. Doch, practischer wijze gesproken, schijnt het ons beter toe; die zorg aan de rechterlijke macht over te laten. De verleening van de vergoeding mag slechts gebeuren, wanneer de rechtbank of de onderzoeksrechter uitdrukkelijk de onschuld verklaren. Daar het repressief gerecht den grondslag van het recht op schadeloosstelling moet leveren, bestaat er geen bezwaar om door dezelfde macht de hoegroothed der schadeloosstelling te laten bepalen, des te meer daar zij het best geschikt is om te oordeelen of de betichte zelf niet min of meer de oorzaak is geweest van de vervolging.

Met die handelwijze zou men ook vlugger te werk gaan dan indien men besliste dat het verleenen van eene vergoeding door eene latere burgerlijke vordering zou bepaald worden. Men zou nochtans die laatste wijze moeten aanneemen, wanneer de feiten, tijdens het repressieve onderzoek bekend, niet duidelijk de volkomen onschuld bewijzen, en nieuwe feiten, later ontdekt, ze klaar aantoonen.

* *

De herstelling moet zoowel het stoffelijk als het zedelijk nadeel omvatten.

Het zedelijk nadeel zou hersteld worden door de beslissing, welke

de verklaring van onschuld inhoudt. Op aanvraag van den beschuldigde of van den veroordeelde, wiens veroordeeling herzien wordt, zou die beslissing in een zeker getal dagbladen ingelascht en op kosten van de schatkist aangeplakt worden. Die maatregel is noodzakelijk, want de dagbladen, die er genoegen in scheppen, breedvoerig over een onderzoek uit te weiden, melden gewoonlijk slechts in een paar woorden het ophouden van alle vervolging of de vrijspraak.

Van den anderen kant, komt het er ook op aan, dat de afkondiging op aanvraag van den beschuldigde plaats grijpe, want het zal gebeuren dat hij alle nutteloze ruchtbaarmaking van zijne zaak zal willen vermijden en niet verder aan de openbare boosaardigheid stof leveren.

De zedelijke herstelling zou ook eene geldelijke toelage begripen. Het is wel waar dat de eer niet naar het geld wordt geschat, doch, zooals in ongevallen, is het rechtvaardig te zeggen, dat alle schadeoosstelling niet moet geweigerd worden om reden dat de nauwkeurige schatting onmogelijk is.

Het recht op vergoeding zal op de erfenamen overgaan, luidens de algemeene beginselen. Men zou nochtans eene beschikking van de Fransche wet van 1895 mogen aannemen, volgens welke het zedelijk nadeel slechts voor den echtgenoot of de echtgenooten en de bloedverwanten in rechte opgaande en afdalende linie zal gerekend worden; de meer verwijderde verwanten hebben slechts recht op de herstelling van de stoffelijke schade. Men heeft, naar onze meening terecht, geoordeeld dat de genegenheid dier verwanten jegens den vervolgte niet diep genoeg is en dat zij in de achtung van het publiek door de vervolging niet genoeg verliezen, om over zedelijk nadeel te mogen klagen.

Een van de redenen, die de regeeringen aanspoorden om zich tegen de haar voorgestelde hervormingsontwerpen te verzetten, is de geldkwestie. Zeker is dat punt gewichtig, doch de bedenkingen, die men opperde, waren overdreven. Het voorbeeld van de landen, waar de hervorming bestaat, is voldoende om het te bewijzen. Men neme wel in aanmerking dat de vergoeding enkel moet verleend worden, wanneer de onschuld niet te betwijfelen valt, wanneer den betichte geen fout kan aangewreven worden, wat het getal der gevallen aanzienlijk beperkt; daarenboven, vermits men meest onder de armen de schuldigen vindt, treft men ook meest onder hen slachtoffers van dwalingen aan; bijgevolg zal de te betalen scha-

deloosstelling zelden eene hooge som bedragen en zelden zal men, bij voorbeeld, het geval ontmoeten van een voornamen handelaar, door de vervolging arm gemaakt.

Hertog Leopold van Toskane had, bij het huldigen van het be-
ginsel dat wij verdedigen, een uitstekend denkbeeld om zich de noodige geldsommen te verschaffen verwezenlijkt, welk denkbeeld ten andere in Mexico tot werkelijkheid werd gemaakt. Hij had er de boeten aan besteed, aan de schulden opgelegd. Indien de bestemming van die geldsommen de rechtbanken kan aansporen om op breedere schaal die uitstekende straf toe te passen, dan ware het een onrechtstreeksch gevolg van de hervorming, die iedereen uit gansch harte zou mogen toejuichen.

Bestaat er een aanklager, een burgerlijke partij, een valsche getuige, dan ware de Staat volgens sommige schrijvers slechts subsidiair betrokken; anderen beweren zelfs dat, in geval de vervolging of de veroordeeling haren oorsprong in een valsch getuigenis of eene lasterlijke aanklacht hebben, de Staat nooit verantwoordelijk is, want de Staat mag, zeggen zij, voor misdrijven niet aansprakelijk worden geacht.

Ik meen dat de Staat altijd eerst verbonden is. Inderdaad, de uitoefening van de strafvordering treft het slachtoffer en die behoort aan den Staat; zelfs in geval van rechtstreeksche dagvaarding, is het met de toelating van den Staat dat de bijzondere handelt.

Wat de lasterlijke aanklacht en het valsche getuigenis betreft, er is geen reden om voor die gevallen eene uitzondering te maken; inderdaad, de beschuldigde vraagt geene herstelling voor die misdrijven; de oorzaak van de dwaling kan hem bitter weinig schelen, voor de dwaling zelf wil hij schadeoosstelling verkrijgen.

Doch men zal ook aannemen dat de Staat, in de eerste plaats verantwoordelijk, zijn verhaal in zekere gewichtige omstandigheden zal mogen nemen tegen degenen, die de oorzaak van de dwaling zijn.

Men mag steil de bijzonderen, die aan het gerecht een welwilende hulp verleenen, niet ontnoedigen; dit gevoel is reeds te dun verspreid.

Maar, wanneer een burger met onvergeeflijke lichtzinnigheid, en des te meer wanneer hij uit boosaardigheid iemand aanklaagt of eene valsche getuigenis uitspreekt, zal de Staat zijn verhaal tegen hem nemen ter oorzaak van de gestorte vergoeding.

Men is somtijds verder gegaan.

De Fransche verordening van 1539, de huidige wetgevingen van Zweden, Denemarken en Mexico nemen aan dat de rechters zelf mogen vervolgd worden, indien zij eene onverschoonbare fout bedreven hebben. Moeten wij die zienswijze goedkeuren?

Bij het eerste inzicht, zou men « neen » antwoorden; het schijnt dat het werk van het gerecht zou lam geslaan worden, zoo men aan de magistraten eene overdrevene voorzichtigheid oplegde. Maar daar is niets van; iedereen zal altijd begrijpen dat het bestuur van de justitie misgrepen kan begaan en de rechter hoeft geene vrees te koesteren dat hij lichtvaardig zal worden verontrust.

Wij meenen dat het voorschrift nuttig zou wezen. Wil men zich de moeite getroosten, de dwalingen nauwkeurig te onderzoeken, dan staat men waarlijk verbaasd, als men de omstandigheden nagaat, waarin de veroordeelingen werden uitgesproken.

De heeren LAILLER en VONOVEN hebben, in hun boek getiteld « Les Causes des erreurs judiciaires », op zeer onpartijdige wijze eene gansche reeks onwederlegbare oorkonden verzameld over een groot getal rechterlijke dwalingen en zij komen tot het besluit dat zich opdringt aan iederen lezer, die zonder vooringenomenheid oordeelt: in al de gevallen, waar dwaling werd vastgesteld, was de schuld aan de rechters te wijten.

Ik spreek hier, wel te verstaan, slechts van veroordeelingen, want in de vervolging is de dwaling klaarblijkelijk onvermijdelijk. Doch men vindt soms rechters, zooals degene die in de zaak Cauvin, het onderzoek leidde, bij wie het werkelijk eene gewoonte is, dwalingen te begaan (Journal des Trib., 1895, kol. 700).

In dergelijke gevallen is het rechtvaardig dat de magistrant verantwoordelijk zij.

Men schrijve dus in de wet deze bepaling neer, die aan de rechters hunne feilbaarheid zal voor oogen stellen. Laten wij voor de eer onzer rechters verhoppen dat er nooit reden zal bestaan tot toepassing van die bepaling.

* *

De weldaden, die men van de hervorming mag verwachten, bevatten nog iets anders dan het bereiken van haar rechtstreeksch doel.

De onschuldigen zullen niet enkel eene schadeloosstelling krijgen, maar al degenen, die bijdragen tot het bestuur van de Justitie, en ook het publiek zullen er, den krachtigen zedelijken invloed van gevoelen.

Ten opzichte van de rechters kunnen wij dé woorden aanhalen, door VICTOR JACOBS in de Kamer der Volksvertegenwoordigers den 30^e November 1884 uitgesproken, toen hij eene schadeloosstelling vroeg voor de personen die, voorloopig in hechtenis gehouden, later in vrijheid werden gesteld: « Les magistrats sont hommes et, comme tous les hommes, il apprécient moins ce dont ils ont la disposition gratuite, fût-ce la liberté de leurs semblables; c'est une infirmité de notre nature dont il est bon de tenir compte; je n'en fais pas l'objet d'une critique. »

« Les cas de d'évention préventive, j'en suis convaincu, deviendront moins nombreux, si la garantie de l'indemnité est admise par le législateur en faveur de celui qui en été la victime. »

Ten opzichte van de personen, die geroepen zijn om inlichtingen aan het gerecht te geven, schijnt het bestaan van eenen tekst over dit punt, de aandacht van den getuige op de broosheid van zijn getuigenis te moeten vestigen en hem tot gematigdheid en voorzichtigheid te moeten aansporen.

Ten opzichte van het geheel volk, zou het openbaar geweten voldoende krijgen. Om het vertrouwen van het volk in de wetten te onderhouden, is het onontbeerlijk dat de wetten de eenvoudige en diepe rechtvaardigheidsgevoelens van het volk niet miskennen; opdat de Justitie als beschermend aanzien worde, mag zij hare slachtoffers niet wreed verlaten. Zal men op hare ernstige bescherming tegen de aanvallen van anderen kunnen rekenen, indien zij zich niet in het minste bekommert om de wonden die zij zelf slaat?

Eindelijk, om het geloof in het goede, en de liefde er voor, bij de burgers te zien voortleven, moet het goede verwezenlijkt worden door de overheid, die zij noodzakelijk als een gids en een voorbeeld beschouwen, want de wetten zijn niet enkel bevelen; zij zijn vooral lessen.

PAUL VANDER EYCKEN.